№ 156 ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 7

1905

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 7 № 156

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Նորին Վեհափառութեան Ամենայն Հայոց Հայրապետի Դիւանը յայտարարում է հայ ժողովրդին, որ Վանքի մայր եկեղեցում, կիրակի, օգոստոսի 7-ին, պատարագից յետոյ, ժամը 12-ին լինելու է գոհաբանական մաղթանք օգոստոսի 1-ին Բարձրագոյն Ունկացով Հայոց Ազգին և Եկեղեցուն արված շնորհների համար։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Միջազգային կօնֆերենցիայի գաղափարը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մեր առաջիկայ քայլը. Գեղեցիկ զուգադիպութիւն։ Փոխադարձ շահերի անկումը. Բարեգործների ուշադրութեանը. Տեղական լեզուների դասատւութեան հարցը. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Հրահանգ.

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԿՈՆՖԵՐԵՆՑԻԱՅԻ ԳԱՂԱՓԱՐԸ

Մեր ընթերցողները անշուշտ յիշում կը լինեն, որ Միացեալ-Նահանգների Նախագահ Րուզվելտ անցեալ տարի առաջարկեց գումարել խաղաղութեան կօնֆերենցիա միջազգային հերթական խնդիրները քննելու համար։ Պետութիւնները համաձայնութիւն յայտնեցին։ Ռուսաստանը, յայտնելով նոյնպէս իր համաձայնութիւնը, մի պայման դրեց, որ կօնֆերեցիան գումարվի պատերազմից յետոյ։ Րուզվելտը յարգեց այդ առարկութիւնը և յետաձգեց կօնֆերենցիայի գումարումը մինչև ռուս-եապօնական պատերազմի վերջանալը։

Այժմ, երբ Ռուսաստանի և Եապօնիայի ներկայացուցիչները—խմբված Ամերիկայի Պօրտսմուտ քաղաքում, մշակում են պատերազմող կողմերի հաշտութեան ծրագիրը և երբ յոյսեր են յայտնվում, որ կարող է պատերազմը վերջանալ, անկասկած նորից հերթական նշանակութիւն է սկսում ստանալ միջազգային կօնֆերենցիա գումարելու խնդիրը։ Եւ քաղաքական որոշ շրջաններում արդէն լսվում են խօսակցութիւններ և յայտնվում են խորհրդածութիւններ առաջիկայ կօնֆերենցիայի պարապմունքների ծրագրի և գործնական նպատակների մասին։

Կօնֆերենցիայի զբաղմունքների համար շատ հարցեր են տրվել հրապարակում։ Բացի այն բազմաթիւ խնդիրներից, որոնք գոյութիւն ունէին Եւրօպայի քաղաքական աշխարհում, աւելացել են և նորագոյնները, իբրև հետևանք Հեռաւոր Արևելքում տեղի ունեցած խոշոր դէպքերի։ Այդ խնդիրների մէջ մեծ նշանակութիւն ունեն բաց ծովերի, ազդեցութեան շրջանների, չէզոքութեան սահմանների խնդիրները. այնուհետև այնպիսի հարցեր, ինչպէս են Մակեդօնիայի և գուցէ նոյն իսկ Փոքր Ասիայի դեռ բաւարար լուծում չը ստացած հարցերը վաղուց սպասում են օրակարգի, որպէս զի վերջնական ձևակերպութիւն ստանան։

Միջազգային կօնֆերենցիան ազդեցիկ դեր ունի խաղալու և ցանկալի է, որ նա կարող լինէր հերթական կնճռոտ խնդիրներից շատերին տալ ընթացք և վերջ ի վերջոյ հանգստութիւն և խաղաղութիւն ընծայէր այն ազգերին, որոնք կարօտ են այդ խաղաղութեան տասնեակ տարիներից ի վեր։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ԱՌԱՋԻԿԱՅ ՔԱՅԼԸ

Ժողովուրդը աննկարագրելի ուրախութեան մէջ է, ուսումնարանները վերադարձնում են իրանց կալուածներով, վերականգնվում է իր կրթական ծանրակշիռ գործը ինքնուրոյն կերպով անօրինելու իրաւունքը։ Ժողովուրդը ցնծում է, մեծ յոյսեր ունի։ Արդեօք և ինչպէս պէտք է իրականանան ներկայումս նրա այդ սիրելի յոյսերը, ահա այն ծանրակշիռ խնդիրը, որ դրված է մեր առջևը։

Վեհափառ Կաթողիկոսը կարգել է մի յանձնաժողով նոր ծրագիր ու կանօնադրութիւն մշակելու համար և թոյլ է տուել, եթէ հարկը ստիպէ, նաև ուսուցիչներ ու տեսուչներ հրաւիրել։ Ի նկատի ունենալով, որ անմիտ կամ խելացի ծրագիրն ու կանօնադրութիւնը անհապին հետևանքներ կունենան երկար ու ձիգ տարիների ընթացքում, որքան որ ցանկալի լինէր, օր առաջ կազմակերպված տեսնել, օր առաջ վերակենդանացած տեսնել մեր ուսումնարանական գործը, անհամբեր վերաբերմունքը այս խնդրին աղէտաբեր հետևանքներ կունենար։ Լաւ է մի երկու ամիս ուշ բաց անել ուսումնարանները, քան այնպիսի ծրագիր ու կանօնադրութիւն տալ նրանց, որ անսպառելի աղբիւր դառնային խոչընդոտների։

Անցեալ ամսի վերջերը մի ուսուցչական յանձնաժողով*) էլ միդասեան ուսումնարանների ծրագիր կազմեց, բայց մի՞թէ այդ թեթև ուրուագիծը իրաւունք ունի ծրագիր անուանվելու։ Մի՞թէ ներկայ դարումս էլ կարող է դեռահաս սերունդը ձևական ուսմունքների՝ լեզուի, կրօնագիտութեան և թուաբանութեան խեղճուկ պաշարով իրական կեանք մտնել։ Իրական կեանքը իրագիտութիւն է պահանջում՝ բնական գիտութիւններ, աշխարհագրութիւն, պատմութիւն... իսկ լեզուն ու թուաբանութիւնը իրական աշխարհի լոկ արտայայտիչներն են։ Հմուտ դասաւանդութեամբ կարելի էր 4 տարվայ ընթացքում լեզուներին յատկացրած շաբաթական 8—9 ժամերից մի քանի ժամ յատկացնել իրագիտութեան և քիչ թէ շատ բազմակողմանի հարցասիրութեամբ օժտված պատանիներ կեանք մտցնել։

Պէտք է յուսալ որ մեր յանձնաժողովը աւելի լուրջ կը վերաբերվի իր պարտականութեանը. անհրաժեշտ կը համարէ նաև գաւառներից իրանց գործակից հրաւիրել։ Այն ուսուցիչները, որ երկար ու ձիգ տարիների ընթացքում իրանց «կաշուի վրա» փորձել են հին ծրագիրների ու կանօնադրութեանց չարն ու բարին, խօ՛սք ունեն ասելու։ Եւ այդ խօսքը պէտք է լսէ յանձնաժողովը։ Որպէս զի գաւառական ուսուցիչների ասելիքները աւելի կշիռ ունենային, պէտք էր, որ նրանք Թիֆլիս գնալուց առաջ խորհրդակցէին իրանց գաւառի ուսուցիչների հետ և համախօսական առաջարկներ հետները տանէին։

Մեր ծրագիրները, Ռուսաստանի ծրագիրների սկզբունքներով են կազմված, որ ասել է թէ գերմանականի հետևողութեամբ։ Բայց կայ նաև ուրիշ, ֆրանսիական և անգլիական սիստէմներ իրանց առանձնայատուկ բնաւորութիւններով։ Մենք այսուհետև արդեօք ո՞ր պէտք է հետևենք։ Մինչև ռուս-եապօնական պատերազմը ընդունված անվիճելի ճշմարտութիւն էր համարվում «գերմանական վարժապետը յաղթեց Ֆրանսիային» խօսքերը, իսկ այսուհետև էլ անշուշտ եապօնական վարժապետը կը վերագրեն այդ ահաւոր զօրութիւնը։ Յայտնի է, որ Եապօնիան Արևմուտքի ամեն մի երկրից քաղել է այն, ինչ որ իր կեանքի համար աւելի նպատակայարմար է համարել։ Եւ փորձը ցոյց տուեց, որ այդ ընտրութեան մէջ մեծ հմտութիւն է բանեցրած եղել։ Որքան յայտնի եղաւ, կրթական գործում Եապօնիան աւելի անգլիականին է հետևած եղել, որ ներկայումս ոչ միայն Ֆրանսիայի, այլև Գերմանիայի համար շատ տեսակէտներից նախանձելի դրութիւնն է համարվում։ Մեր յանձնաժողովը ծանր պարտականութիւն ունի մեր հին ծրագիրների ու կանօնադրութեանց համար մի շարք ժողովներում քննադատական հայեացք ձգելու և ապա ժամանակակից պահանջներին համապատասխան նոր ծրագիրներ մշակելու։

Մի այլ կարևոր խնդիր ուսուցչական կազմի խնդիրն է։ Վաղը եթէ վերաբացվեն մեր ուսումնարանները, ի՞նչ ույժերով մենք պիտի կարողանանք գործ առաջ տանել։ Շատ շատերը քաշվել են այդ ասպարէզից. յոյս կայ, որ եթէ մեր ուսումնարանները ցանկալի կազմակերպութիւն ստանան, նրանց մի մասը վերադառնայ նախկին, սիրելի ասպարէզը։ Բայց այսքանը բաւական չէ դեռահաս սերունդի մեծ ծարաւին յագուրդ տալու համար։ Անհրաժեշտ է առժամանակ գէթ մի շարք փորձնական դասերի միջոցով դասաւանդութեան էական պահանջները գործնական կերպով պատկերացնել նոր ուսուցիչներին ու նրանց, որոնք մանկավարժութիւն չեն ուսել կամ թերի են ուսել։ Ահա խնդիրներ, որ կը ցանկայի յանձնարարել մեր ուսումնարանական յանձնաժողովի խորհրդածութեանը։

Ց. Տէր Միրաքեանց

Ալէքսանդրօպօլ

*) Комиссія по составленію учебнаго плана одноклаcнаго начальнаго училища среди туземнаго населенія Кавказскаго учебнаго округа.

ԳԵՂԵՑԻԿ ԶՈՒԳԱԴԻՊՈՒԹԻՒՆ

(Նամակ Երևանից)

Օգոստոսի 3-ին

Սիրուն առաւօտ էր մեզ—երևանցիներիս համար այս առաւօտը։ Մի ակնթարթում բե-

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

Հ Ա Ս Տ Ա Տ Ո Ւ Մ Ե Մ։

Նորին Կայսերական Մեծութեան կովկասեան Փոխարքայ Գեներալ-Ադիւտանտ կոմս Վօրօնցով-Դաշկով

3 օգոստոսի, 1905 Թ. Թիֆլիս.

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Ժողովներ եւ խորհրդածութիւններ կազմելու տեղական ազգաբնակութեան ներկայացուցիչներից Անդրկովկասում զեմստվային հաստատութիւններ ներմուծելու հարցը քննելու համար։

1) Երկրում զեմստվային անտեսութիւնը կերպարանափոխելու հետ կապ ունեցող հարցերը լուծելու համար՝ ամեն մի նահանգում (շրջանում) կազմվում են տեղական ազգաբնակութիւնից գաւառական և նահանգական (շրջանային) խորհրդակցութիւններ. Զաքաթալայի և Սուխումի շրջանամասերում կազմվում են միայն շրջանային խորհրդակցութիւններ։

Որոշելով գաւառական և նահանգական (շրջանային) խորհրդակցութիւնների նիստերի ժամանակը և տեղը, նահանգապետը կարգադրութիւն է անում նրանց հրաւիրման մասին։

2) Գաւառական խորհրդակցութիւնը կազմվում է, համաձայն սրան կցված ցուցակի, ներկայացուցիչներից, որոնք ընտրվում են. ա) մասնաւոր հողատէրերից, որոնք չեն պատկանում գիւղական համայնքներին, առևտրական և արդիւնաբերական հաստատութիւնների տէրերից և այն սեփականատէր գիւղացիներից, որոնք, բացի գիւղական հողաբաժնից, ունեն նաև այդ գաւառում գնված հող, բ) քաղաքներից և գ) գիւղական հասարակութիւններից։ Այդ խորհրդակցութիւններին իբր անդամ մասնակցում են՝—հարկային տեսուչները, հողագործութեան և հողակարգութեան վարչութեան և, եթէ այդ գաւառում կան արքայական տան (ուդելնի) հողեր, այդ հողերի վարչութեան ներկայացուցիչները, նաև գաւառի բոլոր հաշտարար միջնորդները։

3) Առաջին (ա) խմբից ներկայացուցիչներ ընտրելու համար կազմվում են մի նախնական և երկու ընտրողական համաժողովներ։

4) Այդ համաժողովներին մասնակցելու իրաւունք ունեն. 1) կադաստրի պալատի ցուցակների մէջ յիշված հողատէրերը։ 2) Քաղաքներից դուրս գտնվող բոլոր անշարժ կայքերի տէրերը, որոնց այդ կայքերը (այգիներ, ջրաղացներ, պանրագործարաններ, գերամ հիւսելու գործարաններ և այլն), զեմսկի տուրքեր տանելու նպատակով, գնահատված են առնուազը 15,000 րուբլի և 3) Այն ձեռնարկութիւնների տէրերը, որոնք 1905 թւի համար առել են I և II կարգի առևտրական վկայականներ և I, II, III, IV և V կարգի արդիւնաբերական վկայականներ։ Բացակայ եղողները չեն կարող իրանց ձայներն ուրիշին յանձնել։

Ծանօթութիւն. ա) Զերնօմորեան նահանգում, Սուխումի շրջանամասում և Բաթումի շրջանում մասնաւոր սեփականատէրերի ընտրողական ժողովներում մասնակցում են նաև, այսպէս կոչված, կուլտուրական հողաբաժինների և ամարանոցավայրերի տէրերը։

բ) Բաթումի և Կարսի շրջաններում այդ ժողովներին մասնակցում են նաև այն սեփականատէրերը, որոնք հողային տուրք են վճարում գիւղական հասարակութիւնների հետ միասին՝ հարկաթերթով։

գ) Զանազան գաւառներում սեփականութիւն ունեցողները մասնակցում են իրանց ցանկացած գաւառում, իսկ եթէ հնարաւոր լինի, նաև այն բոլոր գաւառների ժողովներում, որոնցում մասնակցելու իրաւունք կը տան նրանց ունեցած կալուածները։

5) Ընտրողական ժողովին մասնակցելու հրաւիրում են սեփականատէրերին այն բոլոր միջոցներով, որոնք գործն աւելի արագ գլուխ բերելու համար յարմար կը լինեն։ Այն տեղերում, ուր ազնուականների հաստատութիւններ կան՝—հրաւիրում են ազնուականութեան պարագլուխները, իսկ ուր ազնուականների հաստատութիւններ չը կան, հրաւիրում են գաւառապետների կամ շրջանամասերի (օկրուգ) գլխաւորները։ Գաւառական ասոցիացիան...

Գաւառական ոստիկանութիւնը, նոյնպէս և գիւղական իշխանութիւնները պէտք է իրանց կողմից օժանդակութիւն ցոյց տան այն դէպքում, երբ կը դիմեն նրանց օգնութեանը։

6) Նախնական ժողովը նախ և առաջ ձեռնարկում է կադաստրի պալատի կազմած ցուցակի ստուգմանը։ Այդ ցուցակները կարող են լրացվել և փոփոխվել կամ փաստաթղթերի հիման վրա, կամ դրացիների վկայութեամբ հաստատված յայտարարութիւններով։ Նոյն այդ ցուցակներում, որքան հնարաւոր է, նշանակվում է սեփականատիրոջ կրթական ցենզը և նրա ռուսերէն լեզուի գիտութիւնը։

Յիշված ցուցակներն ստուգելուց և ժողովին մասնակցելու իրաւունք ունեցող անձերը ճշտօրէն որոշելուց յետոյ, ժողովը բաժանվում է երկու մասի. ա) այնպիսի հողատէրեր, որոնց հողերի քանակութիւնը Թիֆլիսի և Քութայիսի նահանգներում բոլորը միասին վերցրած—72 դեսեատին է (200 կցեվա) և Գանձակի, Երևանի ու Բագուի նահանգներում—100 և աւելի դեսեատին, նոյնպէս և այն անձերը, որոնք յիշված են ներկայ Հրահանգի 2, 3 և 4-դ յօդուածներում. բ) այն սեփականատէրերը, որոնք ունեն—Թիֆլիսի և Քութայիսի նահանգներում 72 դեսեատինից քիչ (200 կցեվաից) և Գանձակի, Երևանի ու Բագուի նահանգներում 100 դեսեատինից պակաս հողեր։

Ծանօթութիւն։ Զերնօմորեան նահանգում, նոյնպէս և Բաթումի, Կարսի ու Դաղստանի շրջաններում և Զաքաթալի ու Սուխումի շրջանամասերում (օկրուգ) ժողովը չի բաժանվում այդպիսի ստորաբաժանումների։

7) Ժողովը այդպէս ստորաբաժանելուց յետոյ, կազմվում են երկու ընտրողական ժողովներ (խոշոր և մանր հողատէրերի), որոնք

բանն բերան անցնելով քաղաքի բոլոր ծայրերում արձագանք գտաւ. մի զոյգ Թուրք բանւոր «դպրոցները բացվում են» Կաթողիկոսի հնազանդ պաշտօնեն, որով աւետում է դպրոցների բացման և կալուածների վերադարձման կոնդակական ուկազի մասին, պատմում է ձեռքէ ձեռք, արտասվելով է և տարածվում ամենուր, անձամբ օրհնելով մի մի գլուխ ու ամեն տեղ արտասովում ու կրկնվում են. «դպրոցները բացվում են, կալուածները վերադարձվում են»։

Որքան յոյսեր, որքան ակնկալութիւններ և վերջապէս որքան ջանք, եռանդ, քրտինք, քանդ, արցունք, արիւն...

Այսօր, օգոստոսի 3-ը, մի յիշատակելի օր էր, մի օր, երկու տարի ի վեր, որ նշանավում էր մի տօնական շնչով, մի տօնածին խորհրդավորութեամբ, այժմ, այդ օրը երկրորդ անգամ գալիս է աւելի ևս նուիրական, խորհրդաւոր դառնալու, որը հայի թէ այլ ևս մոռացութեան տալի հեւանքը յիշողութիւնից։

1903 Թւի, օգոստոսի 3-ին, երեանում ուղեւորական նշանավոր օրում անեղ ունեցաւ մի չը տեսնված բան։ Երեք հազար հոգուց կազմված մի հոծ բազմութիւն, գլուխների մի ծով, ողերութեան ծայրայն կրօտալի մէջ դէպի Էջմիածին, Թանձանձում Կաթողիկոսին բողոքել կալուածների անբռնադել գրավման դէմ, սահպիւ Թուրքաքաղաքներին—վարդապետների և եպիսկոպոսների—ձեռք ձեռքի տուած գնալ Կաթողիկոսի բանակը։ Այդ հոծ բազմութիւնը բռնի տանում էր Սուրբան արքեպիսկոպոսին, ստորագրել տալու այն բողոքը, որը կարդալը էր միաբանութեան կողմից կալուածների առեւթով։ Այդ հոծ բազմութիւնը գնում էր Էջմիածին միաբանութեան և մոնասարականների հոգեւորականութեան անունը, հայկական, որ նա առանց ժողովրդի կամքի իրավունք չունեն մի քայլ անելու, որ նա պետք ընթանա իր իրաւունքները գնահատեցց ժողովրդի ցոյց տուած ձայնապարման։

Իրաւունք ողորմելի ժողովրդական մասսայան հասաւ Էջմիածին, կանգ չառնելով ոչ մի արգելքի առաջ, ողբութեան և սրտաշարժ տեսարանների մի լայն ներդաշնակ Միաբանութիւնը դուրս եկաւ ընդառաջ, Էջմիածնի ժողովուրդը փոքրեն ցոյցեր կազմել, բայց նրան արգելելով, կանխաւ և աւետարանը իսկական սաների վրա լէյ էին լինում։ Այս սրտաշարժ տեսարաններին մէջ մասսան անցնելով, յուղեց ձեռնարկել և վերջի բանկ և իր ժողովրդային բարոյական մասսայյին ույժով, ոգևորութեան կարող ներշնչմամբ յեղաշրջեց տկար միաբանութեան երերուն կամքը, դարձնեց նրա մէջ միութեան փրկարար ոգին, ստացաւ նրանից ժողովրդի իրաւունքներին և շահերին հաւատարիմ ծառայելու խոստում և նոյն ոգեւորութեամբ, սրտաշարժ տեսարանների նոյն ուղեկցութեամբ ժողովրդային մասսան վերադարձաւ Երեւան։ Այդ օրը առաջին ոգևորութեան օրն էր։

Եկան ծանր օրեր, բանտ, հալածանքի, աքսորի նոյն իսկ աւելի ծանր օրեր, ժողովուրդը չը յուսահատվեց, հոգեւորականութիւնը չը դաւաճանեց։

Եւ ահա այսօր Կայսերական արդարադատութեան շնորհիւ երկու ձիգ տարիներից յետոյ, նոյն օգոստոսի 3-ին, հայ ժողովուրդը գտնում է իր կորցրած իրաւունքը, իր դպրոցն ու կալուածքը։

Ա—Դօ

ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՇԱՀԵՐԻ ԱՆԿՈՒՄՆ

(Նամակ Նոր-Բայազէտից)

Մի կարճ ժամանակ առաջ, հայ-Թիւրքական յարաբերութիւնները այն աստիճան խզվել էին, որ գրեթէ բոյկոտի բնաւորութիւն էին ստացել։ Նախկին փոխադարձ հաւատարմութիւնը կորցրել էր իր նշանակութիւնը երկու հարևան ազգերի մէջ էլ։ Հայերից շատերը, որոնք մեծ կապ ունէին Թիւրքերի հետ, առևտրական, տնտեսական և այլ յարաբերութիւնների տեսակէտից, զանազան պատճառներից դրդված՝ երկիւղ էին կրում շարունակել իրանց նախկին բարեկամութիւնը Թուրք տարրի հետ։ Թիւրքը նոյնպէս, ակամայից, խուսափում էր հայ ժողովրդից, անվստահ էր վերաբերվում դէպի նրան։ Ակամայից ենք ասում, որովհետև Թիւրքին ձեռնտու չէ հեռանալ հայից, խզել յարաբերութիւնը նրանից, քանի որ վերջինիս միջոցով է առաջ տանում նա իր չքաւոր տնտեսութիւնը իր տան կառավարութիւնը։ Փակագծում պէտք է նկատել, որ մեզանում, Նոր-Բայազէտի գաւառում, վաճառականութիւնը մեծ մասամբ կենտրոնացած է հայերի ձեռքում. Թիւրքերն ու քրդերը իբրև նրանց յաճախորդներ, կամ իշխան ասած՝ իբրև «մուշտարիներ» անհագին ամսաթերթերով գնումներ են անում հայերից նոյն իսկ առապիկ, թէ ճոթերէնով, մանրուքով, հացահատիկներով և թէ, երբեմն, նոյն իսկ ոսկիներով ոչխարով։ Իբրև հին «քիրվաներ ու դոստեր» Թիւրքերը և քրդերը այցելում են հայ հասարակութեան շրջաններում, փոխարինում են իրանց արդիւնաբերութիւնը հայերի ապրանքի հետ հիւր լինում հայի ընտանիքում և այլն։ Հայերը նոյնպէս օրերով ու ամիսներով ապրում են Թուրքի ու քրդի տանը, խանութներ պահում Թուրք գիւղում, երկար ժամանակով շրջագայում են ապառիկների գանձման առիթով, մնասունններ գնում, որոնք յաճախ արածացնում են քուրդ ու Թուրք խոտատեղերում վերջիններիս ձեռքով և այդպիսով կազմվում է փոխադարձ շահերի մի ամբողջութիւն երկու դրացիների մէջ, ի նկատի չառնելով սակայն քուրդ ազդարնակութիւնը, որ փոքրամասնութիւն է կազմում։

Այդպիսի օրինակներ, երբ կենակցութեան սերտ յարաբերութիւններ երկու դարաւոր հարևանների մէջ և երբ փոխադարձ շահերի ակնյայտնի գրաւականներ, մենք շատ կարող էինք բերել։ Սակայն ցաւ է ասել, որ խզվելով այդ բարի յարաբերութիւնները, կորվելով բարեկամական և խաղաղ դրացիական յարաբերութիւնները,—առաջ է գալիս այն սոսկալի երևոյթը, որ կոչվում է «փոխադարձ շահերի անկումն», որ սաստիկ զգալի է դառնում երկու կողմերին էլ...

Եւ ահա այդ հանգամանքների տեսակէտից, երբ արդէն դառն փորձերը ի նկատի առնվեցին, որ ոչ հայի և ոչ Թուրքի համար ձեռնտու չէ շարունակել այդ եղբայրասպան կամ աւելի ճիշդն՝ այդ անձնասպան յարաբերութիւնը, ուրախալի է ասել, որ հայ-Թուրքական լարված դրութիւնը մեր գաւառում տեղի տուեց նախկին դրացիական-բարեկամական վերականգման և այժմ ամեն ոք ձգտում է եղբայրութեան ձեռք մեկնել միմեանց և սիրալիր տրամադրութիւն ցոյց տալ, մանաւանդ վերջին անգամ Երևանի հաշտութիւնից յետոյ, երբ երկու հարևան ազգերի գլուխները հաշտութեան դաշն են կապում միմեանց հետ, որի առիթով հեռագրում են նաև մեր գաւառի հայ և Թուրք գլխաւորներին պահպանել դրացիութիւնը աւելի սերտ կապերով։ Ցանկանք, որ աւելի երկարատև լինի այդ բարեկամութիւնը, քան էր հարիւրաւոր տարիներ առաջ հայ և Թուրք տարրի մէջ։ Ուրախալի է նաև աւելացնել, որ շնորհիւ Նոր-Բայազէտի տեղական գաւառապետի աչալուրջ կարգադրութեան, մեր գաւառում լուրջ ընդհարումներ տեղի չեն ունեցել և կեանքը իր սովորական ընթացքի մէջ է գտնվում։

Գ. Սինանեանց

ՏԵՂԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒՆԵՐԻ ԴԱՍԱՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Եթէ հաւատանք լուրերին և եթէ հանգամանքները նպաստաւոր կերպով դասաւորվեն, թէ Կովկասի և թէ առհասարակ ամբողջ Ռուսաստանի դպրոցական հարցը առաջիկայ ուսումնական տարվանից մտնելու է մի նոր, աւելի բարեփոխ և կարգաւորված շրջանի մէջ։

Կանոնաւորման գլխաւոր կէտերից մէկն է և այն, որ մեր երկրում ստորին և միջնակարգ դպրոցներում տեղական լեզուները պէտք է դրվեն աւելի լաւ հիմքերի վրա, որ գոնէ այսուհետև դպրոցը մտնող սերունդը ուսանի իր մայրենի լեզուն, սրա օգնութեամբ ռուսերէնը և ձեռք բերէ ուսման պաշար։

Մինչև այժմ շրջանի հոգաբարձուի իրաւասութեան տակ գտնված ուսումնարաններում տեղական լեզուներին համարեա տեղ չէր տրըված։ Թէև ծրագրի մէջ մտնում էր այդ առարկան, բայց դա լոկ անունով, իսկ իրօք այդ դպրոցներում ոչ մէկում հայ, վրացի կամ Թուրք աշակերտները չէին սովորում իրանց լեզուն։

Այդ առարկային շաբաթական տրվում էր մէկ դաս, այն էլ վերջին VI դասերին, երբ 5 դաս պարապած աշակերտը ոչ մի տրամադրութիւն չունէր բան սովորելու, իսկ երաժշտութեան, մարմնամարզութեան, վայելչագրութեան, գծագրութեան և նկարչութեան տրվում էին աւելի առաջին ժամերը քան տեղական որ և է լեզուի։

Տարվայ սկզբին դասարան էր մտնում ուսումնարանի տեսուչը և տեղեկանում, թէ այս տարի ո՞վ ունի ցանկութիւն մայրենի լեզու սովորելու, այդպիսիները 10 ր. աւելի ուսման վճար պէտք է բերեն։ Սովորող սերունդն էլ դեռ չէր հասկանում և ըմբռնում մայրենի լեզուի ուսման նշանակութիւնն ու կարևորութիւնը. միևնոյն ժամանակ աշակերտն էլ խրախոյս չէր գտնում իր տանը, ընտանիքների շրջանում, քանի որ հարուստը որ իր օջախում օտարի լեզուն է խօսում, իսկ չունևորը կամ չէ հասկանում, կամ Թէկուզ հասկանում էլ է, շատ դժուարանում է մի նոր 10 ր. աւելացնել առանց այն էլ ուսման բաւական մեծ վճարի վրա։

Այդպիսով ամեն մի բան անցնում է սովորական կարգով, այսինքն, որ կարելի է ուսում առնել—ուսումնարան գնալ և իր լեզուն չը սովորել, այդ լեզուն կարելի է սովորել և յետոյ, մարդ դառնալուց յետոյ, կեանքի մէջ։ Շատերից այս էր լսվում այս հարցի մասին խօսելիս։

Բայց և այնպէս լինում էր և սովորելու ցանկութիւն յայտնողների որոշ Թիւ։ Կարծեմ մինչև այժմ այդ ցանկալի Թիւը պետական դպրոցներից ոչ մէկում տեղական ազգութեան պատկանող աշակերտների Թւի կէսն էլ չէ եղել։ Այնուհետև տարվայ մէջ, կամաց-կամաց, շաբԹէ շաբաԹ փոքրանում էր Թիւը, քանի որ դասերը լինում էին անկանոն, Թէ ուսուցչի և Թէ աշակերտների ԹեԹև վերաբերմունքն ու յաճախակի բացակայութիւնը և այն՝ բոլորի գլխում մեխված համոզմունքը, Թէ կարելի է այդ առարկայից ունենալ Թոյլ Թւանշան Թէկուզ միաւոր, էլի կարելի է դասարանը փոխել—այս բոլորը հասցրին մեզ այն օրին, որ պետական դպրոցի աշակերտներից ոչ մէկը չէ իմանում իր լեզուն. եԹէ մի պատանի իմանայ, դա բացառութիւն կարելի է համարել և միանգամայն հակառակ իր ուսումնարանի ծրագրին և այդտեղ տիրող գաղափարին։

Ես խոյս եմ տալիս օրինակներ և անուններ բերելուց։ Հաւատացէք, որ մի քանի տարի այս ձևով հայերէն սովորող հայ աշակերտներ կան, որոնք ոչ կարողանում են հայերէն կարդալ և ոչ գրել։ Այսպէս է և գաւառներում։ Մի գաւառական քաղաք գիտեմ, որտեղի ուսումնարանի կրօնի և հայոց լեզուի դասատու է նշանակված մի քահանայ։ Այդ բարեկրօն հօր հայերէն դասատուութիւնը ուղղակի ծաղր է, իսկ կրօնի դասի ժամանակ մի խօսք հայերէն չեք լսի և ոչ էլ գործ է ածում հայերէն դասագիրք։ ԵԹէ ձևի համար անցնում է կրօնը՝ դա լինում է ռուս եկեղեցու համապատասխան դասագրքով ռուսերէն տառերով տպված, ռուս մանուկների համար կազմած գրքով։ Իմ խորին համոզմամբ, աւելի լաւ է

անյապաղ ձեռնարկում են սրան կցված ցուցակում հողատէրերի ամեն մի մասի համար նշանակված որոշ Թիւ ներկայացուցիչների ընտրութեանը։

Ծանօթութիւն։ Այն դէպքում, երբ որ և է պատճառով, ընտրողական ժողովին կը գան միայն այնքան ընտրողներ, որքան հարկաւոր է ընտրել ներկայացուցիչներ կամ դրանից էլ քիչ, այն ժամանակ բոլոր եկածները համարվում են գաւառական խորհրդակցութեան համար ընտրված ներկայացուցիչներ։

8) Քաղաքային օրէնսդրութիւն ունեցող քաղաքներից ներկայացուցիչների ընտրութիւնը կատարում են քաղաքային դումաները կամ լիազօրների ժողովները։ Այն քաղաքներում և աւաններում*), ուր Թէև չէ մացված քաղաքային օրէնսդրութիւն, բայց որոնց մէջ հաստատված են զէմստվային տուրքեր քաղաքի անշարժ կայքերից, ներկայացուցիչների ընտրութիւնը կատարում են բոլոր տնատէրերը, նոյնպէս և առևտրական ու արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնների աէրերը, որոնք ունեն I, II և III կարգի առևտրական ձեռնարկութեան վկայագրեր և արդիւնաբերութեան առաջին 6 կարգերի վկայագրեր։

Քաղաքային դումաների կամ լիազօրների ժողովների որոշումները, նոյնպէս և քաղաքային օրէնսդրութիւն դեռ չունեցող քաղաքների ու աւանների ընտրողական ժողովների արձանագրութիւնները լիազօրների ընտրութեան մասին անյապաղ տրվում են պատշաճաւոր գաւառապետին կամ օկրուգի գլխաւորին։

Ծանօթութիւն։ Այն դէպքում, երբ դումայի կամ լիազօրների ժողովի նիստը չը կայանայ, այն ժամանակ քաղաքային ադգործակութեան կողմից գաւառական (կամ օկրուգի) խորհրդակցութեան կարող են գնալ քաղաքագլուխը, քաղաքային աւագը և քաղաքային ուպրավայի անդամները։

9) Գիւղական հասարակութիւնների ներկայացուցիչներն ընտրվում են գիւղական ժողովներից։ Այդ մասին գաւառապետը (օկրուգի գլխաւորը) յայտարարում է բոլոր գիւղական հասարակութիւններին և առաջարկում նրանց առաջիկայ յարմարաւոր օրը հաւաքվել և կատարել ներկայացուցիչների ընտրութիւն։ Այն դէպքերում, երբ մի քանի գիւղական հասարակութիւններից պէտք է ընտրել մէկ ներկայացուցիչ, գաւառապետը (օկրուգի գլխաւորը) որոշում է Թէ ո՞ր գիւղական ժողովները, նայած յարմարութեանը, ազգութեան և դրացիութեանը, պէտք է միանան և Թէ ո՞ր գիւղում պէտք է կայանայ այդ հասարակութիւնների միացեալ ժողովը։ Որ գիւղի սահմաններում կատարվում է միացեալ ժողովը, այն գիւղի աւագը կամ ստարշինան լինում է այդ ընդհանուր ժողովի նախագահը։ Ներկայացուցչի ընտրութեան մասին կազմվում է հախօսական, որն անյապաղ յանձնվում է գաւառապետին (օկրուգի գլխաւորին) կամ նրան փոխարինող անձին։

Ծանօթութիւն։ Բոլոր խմբակներում (մասնաւոր սեփականատէրերի, քաղաքների հասարակութիւնների և գիւղական հասարակութիւնների) ներկայացուցիչների ընտրութիւնը կատարվում է միայն նրանց միջից և այն անձերից, որոնք վերջին 3 տարին ապրում են այդ շրջանում։

10) Գաւառական (օկրուգի) խորհրդակցութիւնների համար ընտրված ներկայացուցիչները հաւաքվում են նահանգապետի նախօրօք նշանակված և յայտարարված օրերում։

11) Գաւառական խորհրդակցութիւնների առարկաներն են.

1) Հողատէրերի ցուցակները և ընտրված ներկայացուցիչների լիազօրութիւններն ստուգել և լրացնել ցուցակները, որքան հնարաւոր է, կալուածատէրերի ցէնզի և նրանց ռուսաց լեզուի գիտութեան մասին տեղեկութիւններով։

2) Քննել այն հարցերը, որոնք վերաբերում են երկրում զեմստվային հաստատութիւններ մացնելու գործին։ Խորհրդակցութիւնը պէտք է կարծիք յայտնէ.

ա) Թէ արդեօք կարելի՞ է երկրում ժամանակաւորապէս, մինչև որ կը մշակվի ռուսական զեմստվօի համար նոր օրէնսդրութիւն, մացնել զեմստվային հաստատութիւնների մասին 1864 Թւի օրէնսդրութիւնը. անհրաժեշտ չէ՞ արդեօք այդ օրէնսդրութեան մէջ, տեղական պայմաններին նայելով, մացնել այս կամ այն փոփոխութիւնը կամ լրացումը և յատկապէս ի՞նչ. չը պէ՞տք է արդեօք օգտվել 1890 Թւի օրէնսդրութեան մի քանի որոշումներից և յատկապէս ո՞րոնցից.

բ) Ի՞նչպիսի հողային ցէնզ պէտք է հաստատել Թէ խոշոր և Թէ մանր հողատիրութեան համար (դեսեատինների քանակի և կամ կալուածների—այգիների, ջրաղացների և այլն՝ արժէքների համեմատ), նոյնպէս և գիւղատնտեսական ու արդիւնաբերական հիմնարկութիւնների վերաբերմամբ (տարեկան շրջանառութեան կամ որ և է ուրիշ նշանի համաձայն), ժողովներին մասնակցելու, ձայնաւորներ ընտրելու իրաւունք ունենալու համար գաւառական զեմստվային ժողովներում։

գ) Քանի ձայնաւոր պէտք է մտնի գաւառական զեմստվային ժողովի կազմի մէջ ընտրողների ամեն մի խմբից (մասնաւոր սեփականատէրերի, քաղաքների և գիւղական հասարակութիւնների), նոյնպէս և այն հարցը, Թէ քանի ձայնաւոր պէտք է ընտրէ գաւառական զեմստվային ժողովը նահանգական ժողովին մասնակցելու համար։

Բացի այս հարցերից խորհրդակցութիւններին ժամանակ կարելի է քննել նոյնպէս և ուրիշ հարցեր, որոնք առաջ են գալիս հենց այդ խորհրդակցութիւնների մէջ և որոնք վերաբերում են զեմստվային հաստատութիւններ մացնելու գործին։

3) Ընտրել իրանց միջից ներկայացուցիչներ, սրան կցված ցուցակում նշանակված Թւով, նահանգական (շրջանային) խորհրդակցութեան նիստերին մասնակցելու համար,

և 4) ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ Կովկասի Փոխարքայի Խորհրդին մասնակցելու համար մի անդամի ընտրութիւնը՝ Անդրկովկասում զեմստվային հաստատութիւնների մասին օրէնքի նախագիծը քննելու։

(Կը շարունակվի)

*) Զուգդիդ, ԱրԹւին, Սալիան, Շամախի, Օրդուբատ, Կարս, Արդահան, Կաղզվան, ՕլԹի, Գօրիս, ԶաքաԹալա և Բըդուտ-Կալէ։

ամենեւին անդ չունենալ հայ կրօնի ու դաւանութեան դասաւանդութիւնը այդ [ուսումնարան]ներում, քան լինելը և այսպէս ասած գործը, երբ նախատեսված է հայ մատաղ սերնդի կրօնական դաստիարակութեան ներքին ու ոգին:

Այժմ ասում են, այսուհետև [illegible] ժողովուրդը գիտակցելով [illegible] իր պահանջները [illegible] և [illegible] գոհացում տալ այդ պահանջներին:

Ինչպէս լրագրները հաղորդեցին, Կովկասի ուսումնարանների տեսուչը հրաւիրել է գիւղական հայ, վրացի և թուրք ուսուցիչներին, մի յանձնաժողով կազմել մշակելու—Կովկասեան [illegible] ուսումնարաններում ժողովրդի տեղական լեզուների ծրագիրը, որը պէտք է բաւականութիւն տայ ժողովրդի պահանջներին: Չը գիտենք [illegible] են այդ հրաւիրված ուսուցիչները, յայտնի չէ, թէ արդեօք նրանք այդ գործի համար յարմար և ընդունակ մարդիկ են թէ ոչ: Գոնէ հայերէնի նկատմամբ ցանկալի կը լինէր, որ այդ ծրագրի մշակումը [illegible] «Ս. Փ.» թիւ 2866-ում [illegible]

[illegible]

Սպասենք և տեսնենք:

Ս. սարկ. Խուցեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

[illegible], օգոստոսի 4-ին

[illegible]

քննվի և նրա մտքովը անգամ չէր անցնում, որ վարչութիւնը կը վճռէ երեխաներին թողնել քաղաքում ընդհանուր ժողովում հաստատած նախահաշուից յետոյ *):

Ինչ վերաբերում է մատեանին, ես պիտի ասեմ, որ այդ մի մասնաւոր գիրք է, որ բժիշկը վարում էր իր համար առանց վարչութեան հրահանգի և մենք իրաւունք չունենք պահանջելու, որ ամեն մի հիւանդութիւն մտցրած լինէր այնտեղ: Ամառանոցի հարցը վճռելու ժամանակ վարչութիւնը չէր ղեկավարվում այդ մատեանով, և նոյն իսկ ես կարող եմ հաստատել, որ անդամների մեծամասնութիւնը մինչև անգամ չը գիտէր այդ մատեանի գոյութեան մասին: Եւ ինչու դիմել գրքին, երբ որբանոցի կառավարչուհին և ես, որ մօտ ենք գործին, վկայում էինք երեխաների վատառողջութիւնը: Երբ բժիշկը իմացաւ, որ կայացել է այդպիսի մի վճիռ, շտապեց ներկայացնել իր յայտարարութիւնը և խնդրեց ինձ վերաքննել տալ հարցը, բայց վարչութիւնը բողոքեց դրա դէմ, առարկելով, որ եթէ մենք ամեն մի վճռած հարց վերաքննենք առանց յարգելի պատճառների, հեռու չենք գնալ մեր գործերով:

Վարչութիւնը, գրում է, որ որբանոցում տիրող բժիշկը ինձանից էր կախված: Դա միանգամայն սխալ է: Որբանոցը յանձնված է կառավարչուհուն, որը ղեկավարվում է վարչութիւնից հաստատված հրահանգով, իսկ ընդհանուր հսկողութեան և տնտեսական պէտքերը հոգալու համար ընտրված է մի մասնաժողով 2 անդամից. ուրեմն ինչպէս կարող է ինձանից կախված լինել որբանոցի բժիշկը: Սրանով ես վերջացնում եմ իմ բանակռիւը վարչութեան հետ լրագրի էջերում:

Վարչութեան անդամ բժշ. Մ. Թումանեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Այսօր, ինչպէս յայտարարված է, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի առաջնորդութեամբ վանքի մայր եկեղեցում հանդիսաւոր կայսերական մաղթանք է կատարվելու օգոստոսի 1-ի Ուկազի առիթով: Մենք համոզված ենք, որ հայ ժողովուրդը զգալով րոպէի լրջութիւնը և հանդիսաւորութիւնը, հէնց ինքն օրինակելի կարգ կը պահպանէ ահագին խուռն բազմութեան մէջ:

—

Վերջին ամիսները մեր խմբագրութիւնը շարունակ զանազան կողմերից հարցմունքներ է ստանում արդեօք մտադիր չէ խմբագրութիւնը մեծացնել լրագրի ծաւալը, ի նկատի ունենալով, որ «Մշակի» այժմեան դիրքը հնարաւորութիւն չէ տալիս գոհացում տալ կեանքի եռացող պահանջներին: Մեր խմբագրութիւնը վաղուց դիտաւորութիւն ունի մեծացնել «Մշակի» ծաւալը, որպէս զի կարողանայ բաւարարութիւն տալ թէ վերոյիշեալ պահանջներին և թէ այն տրտունջներին, որոնք անվում են մեր բազմաթիւ աշխատակիցների և թղթակիցների կողմից, թէ իրանց յօդուածները և թղթակցութիւնները չեն տպվում: Իսկ այդպիսիների թիւը ահագին է խմբագրութեան մէջ: Այժմ կարող ենք յայտնել մեր ընթերցողներին, որ խմբագրութիւնը շատ մօտ ապագայում պէտք է իրագործէ իր դիտաւորութիւնը:

—

Ի նկատի ունենալով, որ գաւառներում շուտով պէտք է ժողովներ և խորհրդակցութիւններ գումարվեն տեղական ազգաբնակութեան ներկայացուցիչներից, քննելու համար այն հարցը, թէ պէտք է արդեօք մտցնել Անդրկովկասում զեմստվոյին հաստատութիւններ և եթէ պէտք է մտցնել ինչ տիպի զեմստվօ, հարկաւոր համարեցինք տպագրել այն հրահանգը, որ փոխարքայի դիւանատունը կազմել է այդ ժողովների և խորհրդակցութիւնների կոչման համար:

—

Մեզ հաղորդում են, որ Վեհափառ Կաթողիկոսը կոնդակով արքեպիսկոպոսութիւն է շնորհել Թիֆլիսի թեմի առաջնորդ Գարեգին եպիսկոպոս Սաթունեանցին:

—

Անդրկովկասի հայ-կաթօլիկ հոգեւորականութեան վարչութիւնը խնդիր է ներկայացրել Կովկասի փոխարքային, որ թոյլատրվի իրան առաջիկայ տարվայ սկզբից բաց անել եկեղեցական-ծխական կամ գրագիտական դպրոցներ քաղաքներում և գիւղերում հայ-կաթօլիկ ծխականների համար, ուր նրանք այդ բանը ցանկանան:

—

Կովկասի փոխարքայի հրամանով անյապաղ ուղարկվեց Կովկասի հանքային ջրերը օսէտինեան դիվիզիայի մի հարիւրեակ ևս, այդպիսով այնտեղ կենտրոնացվեց ամբողջ դիվիզեան:

—

Սէնատի կարգադրութեան համաձայն որոշված է Կովկասի նահանգներից առաջիկայ տարին հաւաքել հետեւեալ թւերով նորակոչներ. Թիֆլիսի նահանգից, Զաքաթալի շրջանը հետը՝ 3,402 հոգի (անցեալ տարի 3,416 հ. էր), Բագուի—440 (461), Գանձակի—1864 (2066), Քութայիսի—3,711 (3,727), Երեւանեան—2,729 (2,721), Բաթումի շրջանից—43 (43), Կարսի—546 (463), Կուբանի—2,196 (2,045) և Տերեկի—790 (720):

—

Թիֆլիսի նախկին գաւառապետ իշխան Ջանդիէրին նշանակված լինելով Երեւանի փոխ-նահանգապետ, նրա փոխարէն Թիֆլիսի գաւառապետ նշանակվում է, ինչպէս լսել է պաշտօնական «Кав.» լրագիրը, Վ. Ց. Վօզնեսենսկին:

—

Մի խումբ հայ սիրողներ կիրակի, օգոստոսի 14-ին կը ներկայացնեն Արաքսեանի թատրոնում յօգուտ Նախիջևանի վնասվածների՝ Գունիայի «Քոյր և Եղբայր» պիէսան:

—

«Слово» լրագիրը հաղորդում է, որ հոգևոր վարչութեան մէջ մշակվում են հոգևորականութեան և ծխականների յարաբերութեան հարցը: Գլխաւոր կէտը այդ հարցի այն է, որ որոշվի հոգևոր պիտոյքների ու ծէսերի կատարման համար ծխականների վճարելիքը հոգևորականներին և նրանց ռոճիկ նշանակվի:

—

ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ մեզ հեռագրում են. «Վաղը, կիրակի հայոց եկեղեցում նշանակված է գոհաբանական մաղթանք եկեղեցական գոյքերի վերադարձման առիթով»:

*) 1905 թ. նախահաշուի մէջ մտցրած է 150 ր. ամառանոցի ծախս և ոչ ոք ընդհանուր ժողովում չը բողոքեց դրա դէմ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Daily Telegraph»-ի Կ. Պօլսի թղթակիցը յայտնել էր, որ Ռէշադ էֆէնդին, սուլթանի գահի թեկնածուն բանտարկված և Ցէհիմ փաշան, գաղտնի ոստիկանութեան պետը աքսորված էր Փոքր-Ասիա, սուլթանի անձի դէմ կատարված փորձի առիթով: «Temps» լրագրի թղթակիցը հերքել էր այդ լուրերը: Անգլիական թերթի թղթակիցը պնդում է իր հաղորդած լուրերի ստուգութեան մասին և հետեւեալ յաւելուածական տեղեկութիւններն է տալիս:

«Գահի երկու թեկնածուների վրա հսկողութիւնը աւելի խստացրված է: Ռէշադ էֆէնդին՝ սուլթանին ուղղած մի նամակով սաստկապէս բողոքում է իր ձերբակալման դէմ և սպառնում է դիմել եւրօպական պետութիւններին: Ասում են, որ իշխանը իր տրամադրութեան տակ ունի, իր հօրեղբօր՝ Մուրադ V-ի կարեւոր յիշատակագիրը, որ հրապարակութեան պիտի տայ, եթէ նրան բաց չը թողնեն: Ցէհիմ փաշան աքսորված է. նրա վերջին գործն է եղել ձերբակալել տալ Ռէշադին և առաջնորդել բանտ: Հաւանականաբար Ցէհիմը մատնել է Ռէշադ էֆէնդուն՝ իբրև դաւադրութեան կազմակերպողի՝ այն նպատակով, որ փրկէ իր գաղտնի ոստիկանապետի պաշտօնը: Բայց հակառակ դրան, ռումբի պայթումից յետոյ Ցէհիմ փաշան շնորհազուրկ լինելով աքսորվեց Ասիա:

«Temps»-ի թղթակիցը յամառ կերպով պնդում է, որ անգլիական պաշտօնակիցը սխալվում է: Նա ասում է, որ Ռէշադ էֆէնդին ծանրապէս հիւանդ է մի այնպիսի հիւանդութեամբ, որից ազատում չը կայ: Նրա օրերը հաշւած են: Նա Եըլդըզի մօտ, իր սեփական բնակարանում, Զինջիրլի Կույույում հիւանդ պառկած է և երբէք չէ բանտարկվել Չրաղանի պալատում, որը այս րոպէիս նորոգութիւնների է ենթարկվում իբր բնակարան ծառայելու համար, ինչպէս ասում են, սուլթան Աբդուլ Ազիզի որդուն, Իւսուֆ Իզզէդդին էֆէնդիին: Հետևաբար այն լուրը՝ թէ Ռէշադ պատրաստում է դիմել Մեծ Պետութիւններին և հրատարակել իր հօրեղբօր Մուրադ V-ի յիշատակագիրը, պարզ է, թէ զուրկ է հիմքերից: Իսկ ինչ վերաբերում է Ցէհմի փաշային և ոչ թէ Ցէհիմ փաշային, ինչպէս գրում են սխալ կերպով, նա չէ աքսորված: Ամեն մարդ կարող է նրան տեսնել Պերայում ման գալիս:

—Լօնդօնի Բալկանեան յեղափոխական կոմիտէն մի կոչ է ուղղել Սօֆիայի, Աթէնքի և Բելգրադի մակեդօնական յեղափոխ. կոմիտէներին հրաւիրելով համերաշխ գործունէութեան բոլոր ազգութիւններին և եկեղեցիներին ազատելու համար Մակեդօնիան օսմանեան բռնակալութիւնից: Այդ կոչը Սօֆիայում մեծ տպաւորութիւն է գործել: Չը նայելով սակայն անմիաբանութեան բացայայտ վնասներին, չը նայելով, որ այլ և այլ տարրերի անհամերաշխութիւնը մեծապէս խանգարում է մակեդօնական ազատագրութեան գործին, չը նայելով, որ նա արգելք է հանդիսանում, որ մի պետութիւն գրաւելով Մակեդօնիան վերջ դնէ դժբաղդ երկրի նահատակութեան, յոյս չունեն, որ այդ կոչը՝ բուլղարների, յոյների, սերբերի և ռումինացիների վրա դրական ազդեցութիւն գործէ:

«Temps»-ի մասնաւոր թղթակիցը մակեդօնական գործերի մասին հեռագրում է հետեւեալը.

«Zeit.» լրագիրը հրատարակեց Սօֆիայից մի սենսացիա առաջ բերող հեռագիր, որը մի սեփական տեղեկութիւններին համաձայն է. Բուլղարական հեռագրական գործակալութիւնը լուր է ստացել Կ. Պօլսից—գրում է «Zeit.»-ը, որ հակառակ հերքումներին՝ Իփէկի, Դիբրի, Կօվօյի և Պրեզրէնի (հին Սերբիայում) շրջանների ազգաբնակութիւնը ոտքի է կանգնել: Ալբանացիները սպանել են արդէն յիսուն յայնի սերբերի: Երկիւղ են կրում, որ Աւստրօ-ունգարիան չը միջամտէ և իր զօրքերը մտցնէ ապստամբված երկրի մէջ:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

5 օգոստոսի

ՊՕՐՏՍՄՈՒՏ, 5 օգոստոսի: Երկու կողմերի լիազօրների խօսքերը ենթադրել են տալիս, որ Չինաստանը կը գնէ եապօնացիներին գրաւած արևելեան չինական երկաթուղու մի մասը, այդ գործողութեան կապիտալը կը տայ անգլօ-գերմանական սինդիկատը: Եապօնիան պահանջում է ապաստան գտած նաւերը միայն նրանք, որոնք կռւում վնասուածներ են ստացել և անպատճառ պատերազմական աւար կը դառնային, եթէ մօտակայքում չէզոք նաւահանգիստներ չը գտնվէին: Պօյմանի վերջին չորս յօդուածները վերաբերում են պատերազմական հատուցման, ապաստան գտած նաւերի, արևելեան Ասիայում պահվելիք ռուսաց զօրքի քանակութեան և ձկան որսի հարցերին:

ՊՕՐՏՍՄՈՒՏ: Լուրեր են պտտում, որ երէկվայ նիստի արդիւնքն այն է եղել, որ ռուսները համաձայնվել են զիջել Սախալինը Եապօնիային այն պայմանով, որ եապօնացիները ոչ մի ամրութիւն չը կառուցանեն կղզու վրա: Այստեղ ենթադրում են, որ այսօր կը վերջանայ բոլոր կէտերի քննութիւնը, որոնց մասին փոքր ինչ տարաձայնութիւններ կան: Գլխաւոր վճռական հարցերը կենթարկվեն քննութեան օգոստոսի 6-ին կամ 7-ին:

ՏՕԿԻՕ, 4 օգոստոսի: Հրատարակված է Եապօնիայի և Կօրէայի միջև կապված նոր համաձայնութիւնը, որի բովանդակութեանը նայելով եապօնական նաւերին թոյլատրվում է ազատ նաւարկութիւն կօրէական ներքին ջրերում:

ՏՕԿԻՕ: Ազդեցիկ շրջաններում նկատվում է խիստ փոփոխութիւն տրամադրութեան մէջ: Ենթադրում են, որ ներկայումս մեծ յոյս կայ խաղաղութեան կնքման վրա:

ՄԱԴՐԱՍ, 4 օգոստոսի: Մադրասի շրջանի Զէնգալպատի բաժնում բերքի սակաւութեան պատճառով սարսափելի սով է տիրում: Գիւղական ազգաբնակութիւնը մեռնում է ահագին չափերով: Կառավարութիւնը օգնութիւն է առաջարկում կարիք ունեցողներին:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 5 օգոստոսի: Երէկ ստորագրվեց թիւրք-բուլղարական պօստ-հեռագրական դաշնակցութիւն:

ՏԱՆԺԷՐ, 5 օգոստոսի: Սուլթանը հրամայեց ձերբակալել մի ֆրանսիահպատակ ալժիրցու: Դեսպանը բողոքեց միջազգային դաշնագրերի խանգարման դէմ, պահանջեց նրան արձակել և վճարել վնասները: Այդ վարմունքը համարում են Գերմանիայի ներշնչման արդիւնք: Դա առաջացնում է զօրեղ յուզում:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Բարձրագոյն մանիֆէստի և Պետական Դումայի օրէնսդրութեան հրատարակումը վերջնականապէս նշանակված է օգոստոսի 6-ին: Ցերեկվայ ժամը 12-ին կառավարիչ Սենատում կը կայանայ արտակարգ նիստ բոլոր սենատօրներից մանիֆէստը և ուկազը կարդալու համար:

ՊՕՐՏՍՄՈՒՏ, 5 օգոստոսի: «Matin»-ի ասելով ռուսական միսսիայի անդամները կորցրել են կօնֆէրէնցիայի աջող ելքի վրա բոլոր յոյսերը:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 5 օգոստոսի: Զմիւռնիայում բացված է անիշխանական մի դաւադրութիւն: Գտնված է ահագին քանակութեամբ ռումբ, որ բաւական էր ամբողջ քաղաքը օդը հանելու: Ցանցաւորները ձերբակալված են: Ենթադրում են, որ նրանք բուլղար են:

ՓԱՐԻԶ, 2 օգոստոսի: Երէկ կէս գիշերին կայացաւ Պօրտսմուտում Վիտտէի մօտ մի կարևոր խորհրդակցութիւն: Ներկայ էին բոլոր ռուս պատուիրակները: Խմբագրվում էր վերջնական հաշիւը: Ռուս լիազօրներից մի քանիսը թեքվում են Սախալինը զիջելու կող-

մը, միւսները—զինուորական վարձատրութիւն հատուցանելու կողմը, բայց ոչ ոք կարծիք չը յայտնեց երկուսի համար միասին։ Բանակցութիւնների ընդհատումը համարվում է անխուսափելի։

ՊՈՐՏՍՄՈՒՏ, 5 օգոստոսի։ 10-դ և 11-դ յօդուածների քննադատութիւնը յետաձգված է։ Կոնֆերենցիան նիստ չէ ունենալու մինչև երկուշաբթի, որովհետև անհրաժեշտ է Պետերբուրգի և Տօկիօի հետ բանակցել։

6 օգոստոսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Պաշտօնական։ «Աստուծոյ ողորմութեամբ Մենք Նիկոլայ Երկրորդ, Կայսր և Ինքնակալ Ռուսաստանի, Թագաւոր Լեհաստանի, Մեծ Իշխան Ֆինլանդիայի և այլն, և այլն, և այլն։ Յայտարարում ենք մեր բոլոր հաւատարիմ հպատակներին։ Ռուսական Պետութիւնը հաստատվել է Ցարի ու ժողովրդի և ժողովրդի ու Ցարի պինդ ու անքակտելի միութիւնով։ Ցարի ու ժողովրդի համաձայնութիւնը և միութիւնը բարոյական մեծ ոյժ է, որը կառուցել է Ռուսաստանը դարերի ընթացքում, որը փրկել է նրան ամեն տեսակ դժբաղդութիւններից ու ձախորդութիւններից և մինչև այժմ էլ հանդիսանում է նրա միութեան, անկախութեան ու ամբողջութեան, նիւթական բարօրութեան և ներկայում ու ապագայում նրա հոգեկան զարգացման գրաւականը։ 1905 թւի փետրվարի 26-ին տրված մանիֆեստում Մենք կոչ էինք անում Հայրենիքի բոլոր զաւակների սերտ միութեան՝ պետական կարգը կատարելագործելու, հաստատելով տեղական կեանքում ամուր կարգ և այն ժամանակ Մեզ զբաղեցնում էր ընտրողական հաստատութիւնների և կառավարական իշխանութիւնների համաձայնեցման ու նրանց մէջ եղած պառակտման վերացման մասին մտահոգութիւնը, պառակտման, որն այնքան կործանիչ կերպով ազդում է պետական կեանքի վրա։ Այդ մասին անդադար մտածել են Ինքնակալ Ցարերը, Մեր նախորդները։ Այժմ հասել է ժամանակը, հետևելով Նրանց բարի սկզբունքներին, կոչել բովանդակ Ռուսական Երկրից ընտրված մարդկանց մշտապէս և եռանդով գործակցելու օրէնքների կազմութեանը, պետական բարձր հիմնարկութիւնների մէջ առնելով մի առանձին օրէնսդրական հաստատութիւն, որին յանձնվում է օրէնսդրական մտադրութիւնների մշակութիւնը և քննադատութիւնը ու պետական եկամուտքի քննութիւնը։ Այդ նպատակով, անձեռնմխելի պահելով Ռուսական կայսրութեան հիմնական օրէնքը Ինքնակալ իշխանութեան էութեան մասին, Մենք բարւոք համարեցինք հիմնել Պետական Դումա և հաստատել այդ Դումայի ընտրութիւնների օրէնսդրութիւնը տարածելով այդ օրէնքների ոյժը ամբողջ կայսրութեան վրա, միմիայն այն փոփոխութիւններով, որոնք կարևոր կը համարվեն նրա մի քանի առանձնայատուկ պայմաններում եղող ծայրերի համար։ Մենք առանձնապէս ցոյց կը տանք, թէ Ֆինլանդիան ինչ կարգով պէտք է մասնակցէ Պետական Դումայում համապետական հարցերի մէջ։ Դրա հետ միասին Մենք հրամայեցինք Ներքին գործերի մինիստրին անյապաղ ներկայացնել Մեզ ի հաստատութիւն Պետական Դումայի ընտրութիւնների օրէնսդրութեան գործադրութեան դնելու կանոնները այնպիսի հաշւով, որ 50 նահանգների և Դոնի զօրքերի շրջանի անդամները կարողանան Դումա գալ 1906 թւի յունվարի կէսից ոչ ուշ։ Մենք ամբողջովին Մեզ ենք վերապահում Պետական Դումայի հաստատութեան կատարելագործութեան հոգսը և երբ կեանքը ցոյց կը տայ անհրաժեշտութեան նրա կազմում մտցնելու այն փոփոխութիւնները, որոնք լիապէս բաւարարութիւն կը տան ժամանակի պահանջներին և պետութեան բարօրութեանը, չենք յապաղի տալ այդ առիթով իր ժամանակին համապատասխան ցուցումներ։ Վստահութիւն ենք տածում, որ բոլոր ազգաբնակութեան վստահութեամբ ընտրված մարդիկը, որոնք այժմ կոչվում են կառավարութեան հետ միասին գործել օրէնսդրական ասպարէզում, ցոյց կը տան իրանց ամբողջ Ռուսաստանի առաջ արժանաւոր այն Կայսերական վստահութեան, որով Նրանք կոչված են այդ մեծ գործին և լիակատար համաձայնութեամբ պետական միահաստատութիւնների և իշխանութիւնների հետ, որոնց Մենք ենք նշանակել, Մեզ օգտակար աջակցութիւն ցոյց կը տան յօգուտ ընդհանուր մայր Ռուսաստանի՝ միութիւնը, ապահովութիւնը ու պետական մեծութիւնը, ժողովրդական կարգը և բարօրութիւնը հաստատելու։ Հայցելով Տիրոջ օրհնութիւնը Մեր հաստատած պետական հիմնարկութեան աշխատանքների վրա, մենք անդրդուելի հաւատով դէպի Աստուածային ողորմութեանը և դէպի պատմական ճակատագրերի անխուսափելիութիւնը, նախասահմանված Աստուածային նախախնամութեամբ Մեր թանգագին հայրենիքի համար, հաստատ ապաւինում ենք, որ Ամենակարող Աստծոյ օգնութեամբ և իր բոլոր զաւակների միահամուռ ջանքերով Ռուսաստանը յաղթական դուրս կը գայ նրան հասած այժմ ծանր փորձանքներից և կը վերածնէ Նրա հազարամեայ պատմութեան մէջ երևցած կարողութեամբ, մեծութեամբ և փառքով»։ Տրված Պետերհոֆում օգոստոսի 6-ին 1905 թ., և Մեր թագաւորութեան 11-դ տարում։ Իսկականի վրա Նորին Կայսերական Մեծութեան Սեփական ձեռքով ստորագրված է։ «ՆԻԿՈԼԱՅ»։

Ուկազ Կառավարիչ Սենատին։ Այսօր հրատարակված մանիֆեստով, անտեսելով Մեր բոլոր հաւատարիմ հպատակներին ազգաբնակութեան ընտրեալ անձերից Պետական Դումայի կազմվելը, Մենք դրա հետ միասին հաստատեցինք Նրա հիմնարկութիւնը, նոյնպէս և Դումայի ընտրութիւնների մասին օրէնքները։ Այդ օրէնքները և նրանց բոլոր յաւելուածները ուղարկում ենք Կառավարիչ Սենատին՝ անյապաղ հրատարակելու համար։ Ի նկատի առնելով, որ պետական բարեկարգութեան և ժողովրդական բարօրութեան վերաբերող հարցերը ու մտադրութիւնները պէտք է հասնեն մինչև Մեզ Պետական Դումայում հաստատված կարգերով, հրամայում ենք այժմ և եթ վերացնել 1905 թ. փետրվարի 18-ին այդ հարցի առիթով Կառավարիչ Սենատի Մեր տուած ուկազի գործողութիւնը։ Թող Կառավարիչ Սենատը ձեռք առնէ անհրաժեշտ միջոցները այս կարգադրութեան գործադրութեան համար»։ Իսկականի վրա Նորին Մեծութեան Սեփական ձեռքով ստորագրված է. «ՆԻԿՈԼԱՅ»։ Պետերհօֆ, 1905 թ. օգոստոսի 6-ին։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Ս. Գ. Տէրմազանեանց
Ընդունում է հիւանդներին ամեն օր առաւօտեան ժամը 9—2 և երեկոյեան ժամը 3—6, Երևանեան հրապարակ, տուն Արղութեան, բնակարան Լալայեանցի բնակարան։

Արդէն թարգմանվում և փոխադրվում են
Гольденбергъ և Вишневскій
ժողովածու թուաբանական խնդիրների դասագրքերը հայոց դպրոցների համար։
(ա. օ) 2—5

ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ Մանկավարժական Խորհուրդը սրանով յայտարարում է, որ համաձայն Թիֆլիսի քաղաքային Վարչութեան որոշման 1905 թւի մայիսի 12-ի, ներկայ տարումաշակերտների ընդունելութեան ժամանակ գերադասութիւն կը տրվի Թիֆլիս քաղաքի քաղաքացիներին, եթէ նրանց ծնողները կը ներկայացնեն դօկումենտներ, որ նրանք մտցրված են Թիֆլիս քաղաքի քաղաքացիների ցուցակում։ Բացի սրանից դպրոց մտնել ցանկացողները բոլորն էլ պարտաւոր են ներկայացնել լիակատար մետրիքական վկայական, ծաղիկ կտրելու վկայական և ստացած ուսման վկայական։
(յուլ. 17, 24, 31, օգ. 7, 14, 21) 4—6

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԿՐԷՏԻՏԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ տեղեկացնում է Ընկերութեան վարձատէրերին, որ պ. պ. Լիազօրների 1905 թւի ապրիլի 19-ին հերթական ժողովում հաստատված է Վերահսկող Կօմիտէտի և Վարչութեան Միացեալ Ժողովի զեկուցումը, որով հետևեալ որոշումն է արված Ա. Gsoն Սօլօմանօվիչ Կօրգանօվի անուան ստիպէնդիա հիմնելու առիթով վարձատէրերի որդիների համար.
1) Հիմնել ստիպէնդիա Ան. Ս. Կօրգանօվի անունով
2) Այս նպատակով տարեկան ծախք նշանակել 400 ր։
3) Ստիպէնդիա տալ աւելի շուտ ամենաաղքատ փոխառուների որդիներին, որոնք սովորում են Թիֆլիսի միջնակարգ արական կամ իգական դպրոցներում։
4) Ստիպէնդեանտի ընտրութիւնը կատարվում է վերահսկէչ կօմիտէտի և վարչութեան միացեալ նիստին, և
5) Մի մարդու տալ բոլոր գումարը, թէ բաժանել մի քանիսին, կրկին թողնվում է մի և նոյն Միացեալ Նիստին։
Ստիպէնդիա ստանալ ցանկացող անձերը թող բարեհաճեն գրաւոր յայտարարութեամբ դիմել Թիֆլիսի քաղաքային կենտր. ընկ. վարչութեանը մինչև 1905 թւի սեպտեմբերի 1-ը։
(ու. կ.) 2—2

Դպրոց եւ Պանսիօն
ՅՈՎՍ. ՄԵԼԻՔ-ՋՀԱՆԵԱՆՑԻ
Ընդունվում են գիշերօթիկ և երթեւեկ աշակերտներ։ Պատրաստվում են բոլոր միջնակարգ դպրոցները մտնելու համար։ Նոյնպէս ընդունվում են գիշերօթիկ և այն աշակերտները, որոնք արդէն սովորում են միջնակարգ դպրոցներում։ Աւանդվում են ռուսերէն, հայերէն, գերմաներէն, ֆրանսերէն և լատիներէն լեզուները։ Հասցէն՝ Тифлисъ, Гановская улица № 7. (7, 9, 11, 14, 16, 18, 21, 23, 25, 28, 30. ս. 1, 4, 6, 8) 1—15

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ
Սօֆիա Ի. Գէյրօրտ-Լօկլ
Տեղափոխվել է Կազնաչէյսկի փողոց № 7, տուն իշխ. Թումանօվայի, Ալէքսանդրեան այգու դիմացը։ (կ. ե. հ.) 26—100

Ստացված է ժամավաճառանոցում
Ա. ՌԱԲԻՆՕՎԻՉԻ
ԾՈՑԻ ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐ
Ամենայն Հայոց
ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ (Հայրիկի)
գեղարուեստական պատկերով։
(հ. կ. ե.) 3—3

Եղբ. Մ. և Ա. ԹԱՌԱՅԵԱՆՑՆԵՐԻ
գրավաճառանոցներում
1) Тифлисъ, Голов. просп. 2) Баку, пр. Парапета.
Ընդունվում են կօմիսիայով վաճառելու համար ամեն տեսակ գրքեր։ 5—10

Ֆրանսիական Շոգենաւային Ընկերութիւն
«ՄԵՍՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ» — «MESSAGERIES MARITIMES».
15/28-ին օգոստոսի մեկնելու է Բաթումից, երեկոյեան ժամը 5-ին, «Crimée» շոգենաւը հանդիպելով Տրապիզոն, Սամսոն, Կ. Պոլիս, Դարդանէլ, Զմիւռնիա, Պիրէյ, Սիւդ, Մարսէյլ, Հավր և Լոնդոն։
Ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակները՝ մինչև Պարիզ, նոյնպէս և մինչև Շանղհայ (Չինաստանում), կարելի է ստանալ Թիֆլիսում պակասեցրած գներով։
Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւնների համար դիմել ընկերութեան Թիֆլիսի գործակալ պ. Վ. Յակոբեանին, Նախկին Արծրունու գալէրէյում, թիւ 127 գրասենեակը, հեռախօս՝ թիւ 608։ Գրասենեակը բաց է 9—1 ժամը ցերեկվայ և 5—7-ը երեկոյեան, բացի կիրակի օրերից։ 1—1

ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԻՒՆԻՑ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
Երկու սեռի անձանց համար
(Баку, Прачешная, домъ Теръ-Ованесова)
Կուրսերի նպատակն է տալ ուսանողներին մասնագիտական եւ առեւտրական կրթութիւն եւ պատրաստել հմուտ հաշուապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատեստատներ։
Կուրսերում աւանդվում են՝ 1) Առևտրական թուաբանութիւն և թուաբանութիւն համրիչի վրա. 2) Հաշուապահութիւն արդիւնաբերական, գործարանական, առևտրական և բանկային. 3) Առևտրական թղթակցութիւն. 4) Առևտրական տնտեսագիտութիւն. 5) Առևտրական և մուրհակային օրէնքներ. 6) Գեղագրութիւն և արագագրութիւն (ուղղումն ձեռագրի). 7) Ուսուցումն գրող մեքենայի վրա։ Ուսումն սկսվելու է սեպտեմբերի 20-ից։ Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից՝ ամենայն օր կուրսերում առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև 12-ը և երեկոյեան 4-ից մինչև 7 ժամը։
Կուրսերի կանոնադրութիւնը (уставъ) և մանրամասն ծրագիրը (программа)—տրվում և ուղարկվում են ձրիաբար։ Օտարաքաղաքացիները դիմում են Баку, учредителю коммерческихъ курсовъ А. И. Теръ-Каспарову.
(չ. կ.) 11—30

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ
(Тифлисъ, Сололакъ, Лермонтовская ул. № 9)
Առևտրական Կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշուապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատտեստատներ։
Աւանդելի առարկաները սրանք են՝ 1) Առևտրական Տնտեսութիւն. 2) Առևտրական թուաբանութիւն. 3) Հաշուապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային). 4) Թուաբանութիւն համրիչի վրա. 5) Առևտրական թղթակցութիւն. 6) Առևտրական և մուրհակի կանոնադրութիւն և 7) Գեղագրութիւն, վատ ձեռքի ուղղելը։
Ձրի ուսուցումն ցանկացողներին գրող մեքենայի վրա։ Պարապմունքները կուրսերում լինում են ամեն օր։
Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 15-ից։ Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1 ից։ ամենայն օր, առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև 12-ը, և երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սօլօլակում, Ալէքսանդր Փրիդօնովի տանը № 9, Սերգիեվսկայա և Լերմօնտօվսկայա փողոցների անկիւնում։ Ծրագիրը և կանոնները կարելի է ստանալ ձրիապէս կուրսեր հիմնողի բնակարանում։ Օտարաքաղաքցիք դիմում են՝ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу.
(կ. չ.) 7—25

ՀԱՇՒԱՊԱՀ-ՄԱՍՆԱԳԷՏ
(Երրորդ տարի)
Պատրաստում է երկու սեռի անձանց 1) կրկնակի իտալական հաշուապահութեան և հասարակ սիստեմներով, 2) ընդհանուր-առևտրական սիստեմով, 3) բանկային հաշուապահութիւն, 4) առևտրական թուաբանութեան (առևտրական դպրոցի դասընթացք), 5) ֆինանսական հաշուաբարութեան, 6) թուաբանութիւն համրիչի վրա, 7) առևտրական թղթակցութիւն, 8) առևտրի պատմութիւն, 9) առևտրական իրաւունք և մուրհակային կանոնադրութիւն։
Հաշուապահութեան երկու սիստեմներն էլ դասաւանդվում են ունկնդիրներին թէ տեսականապէս և թէ գործնականապէս (բանկային հաշուաբարարութիւնը և առևտրի պատմութիւնը ըստ ցանկութեան)։ Զբաղմունքը ամեն օր երեկոյեան 5—7 ժամը։ Դասընթացքը քառամսեայ է։ Հաշուապահութեան դասընթացքն աւարտողներին վկայականներ են տրվում։ Վճարն է լիակատար դասընթացքի համար 60 ր.։ Պարապմունքներն սկսվում են 1905 թւի սեպտեմբերի 10-ից։ Հասցէ. А. Г. Саатову 2-я Тумановская ул., д. 17 (въ Кукахъ) 9-դ քաղաքամասում։ Ընդունելութիւնը ամեն օր երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, իսկ տօներին առաւօտեան 9 ժամից մինչև ցերեկվայ 2 ժամը։
Այս տարի պրօգրամի մէջ մտցվում է ծանօթութիւն հաշուապահութեան և ուրիշ սիստեմների հետ տեսականապէս։

Հաշուապահական բոլոր առարկաներից պատրաստում եմ նոյնպէս և նրանց, որոնք կարող են պարապել երեկոյեան 7-ից մինչև 8 ժամը և սակաւ պատրաստութիւն ունեն սովորական թուաբանութիւնից, ուսուց լեզուից՝ հաշուապահութիւն սովորելու համար։ Դասընթացքը 8 ամսվայ է։ Հաշուապահութիւնը աւարտելուց յետոյ տրվում են վկայականներ։ Դասընթացքների պրօգրամը տրվում է և ուղարկվում է ցանկացողներին ձրի։
(կ.) 4—7 Ա. Գ. Սաատով